

प्रतिपत्तुं शक्यसि चेदिति संबंधः ॥ २० ॥ आत्मा जीवो नदी पुण्यं धर्म एव तीर्थं यस्यां सत्यं ब्रह्मतत्त्वाद्बुद्धयो यस्याः तस्यां स्नातः निष्णातः प्रत्यपूपे मग्न इत्यर्थः पूयते शुध्यति कः पुण्यकर्मा पुण्यमपि किं नित्यमलो भएव वैराग्यान्तरं पुण्यमित्यर्थः ॥ २१ ॥ नदी संसार नदी जन्मदुर्गाणि संतर मोक्षार्थं यतस्त्वेत्यर्थः ॥ २२ ॥ २३ ॥ धृत्येति कामं अशनायां च धैर्येण जित्वा शिशोदरं दोषात् रक्षेत् सम्यग्दृष्ट्वा वस्तूनामादाने न दृष्टपूते स्थले पदम्यासेन च पाणिपादं च क्षुषारक्षेत् चक्षुःश्रोत्रे च मनसैव परकृपादिभ्यः कुशब्देभ्यश्च व्यावर्त्तने न रक्षेत् मनोवाचं च कर्मणा संयमने न रक्षेत् ॥ २४ ॥ नित्योदकी नित्यं यथा कालं स्नानाचमनपरः ॥ २५ ॥

इदं वचः शक्यसि चेद्यथा वन्निशम्य सर्वं प्रतिपत्तु मेव ॥ यशः परं प्राप्स्यसि जीवलोके भयं न चामुत्र न चेहतेऽस्ति ॥ २० ॥ आत्मानदी भारतपुण्यतीर्था सत्योदया धृतिकूलादयोर्मिः ॥ तस्यां स्नातः पूयते पुण्यकर्मा पुण्योत्थात्मानित्यमलो भएव ॥ २१ ॥ कामक्रोधग्राहवतीं पंचेन्द्रियजलां नदीं ॥ नावं धृतिमयीं कृत्वा जन्मदुर्गाणि संतर ॥ २२ ॥ प्रज्ञावृद्धं धर्मवृद्धं स्वबंधुं विद्यावृद्धं वयसा चापि वृद्धं ॥ कार्याकार्ये पूजयित्वा प्रसादयः संपृच्छेन्न समुत्थे कदाचित् ॥ २३ ॥ धृत्या शिशोदरं रक्षेत् पाणिपादं च चक्षुषा ॥ चक्षुःश्रोत्रे च मनसामनोवाचं च कर्मणा ॥ २४ ॥ नित्योदकी नित्यं यज्ञोपवीती नित्यं स्वाध्यायी पतितान्नवर्जी ॥ सत्यं ब्रुवन् गुरवे कर्म कुर्वन् ब्राह्मणं श्रवते ब्रह्मलोकात् ॥ २५ ॥ अधीत्य वेदान् परिसंस्तीर्य चाग्नीनिष्ठा यज्ञैः पालयित्वा प्रजाश्व ॥ गोब्राह्मणार्थं शस्त्रपूतांतरात्माहतः संग्रामे क्षत्रियः स्वर्गमेति ॥ २६ ॥ वैश्योऽधीत्य ब्राह्मणान् क्षत्रियांश्च धनैः काले संविभज्या श्रितांश्च ॥ त्रेतापूतं धूममाघ्राय पुण्यं प्रेत्य स्वर्गे दिव्यसुखानि भुंक्ते ॥ २७ ॥ ब्रह्मक्षत्रं वैश्यवर्णं च शूद्रः क्रमेणैतान् आयातः पूजयानः ॥ तुष्टेष्वेतेष्वप्यथोदग्धपापस्य त्वादेहं स्वर्गसुखानि भुंक्ते ॥ २८ ॥ चातुर्वर्ण्यस्यैष धर्मस्तवोक्तो हेतुं चानुब्रुवतो मे निबोध ॥ क्षात्राद्धर्माद्धीयते पांडुपुत्रस्तत्त्वं राजन राजधर्मे नियुंक्ष्व ॥ २९ ॥ धृतराष्ट्र उवाच एवमेतद्यथा त्वं मामनुशाससि नित्यदा ॥ ममापि च मतिः सौम्य भवत्येवं यथा त्वमां ॥ ३० ॥ सातु बुद्धिः कृताप्येवं पांडवान् प्रति मे सदा ॥ दुर्योधनं समासाद्य पुनर्विपरिवर्तते ॥ ३१ ॥ नदिष्ठमभ्यतिक्रान्तुं शक्यं भूतेन केनचित् ॥ दिष्टमेव ध्रुवं मन्ये पौरुषं तु निरर्थकं ॥ ३२ ॥ इति श्रीमहाभारते उद्योगपर्वणि प्र० प० विदुरवाक्ये चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ समाप्तमिदं प्रजागरपर्व ॥ ४१ ॥

परिसंस्तीर्याग्नीन्परिस्तरणैः ऐतन्नाग्निहोत्रमुपलक्षयतीति नारायणः परिसंस्तीर्य बितत्यस्वेत्वे स्थाने आधायेत्यर्थः ततो यज्ञैरिष्टा शस्त्रपूतः अंतरात्मा चित्तं यस्य गोब्राह्मणार्थं मृत इत्यर्थः संग्रामे हतो वा क्षत्रियः ॥ २६ ॥ अधीत्य वेदं शास्त्रमिति शेषः त्रेता अग्नित्रयंतस्याः पूतं धूमं आघ्राय पुण्यं पावनं प्रेत्य मृत्वा ॥ २७ ॥ २८ ॥ क्षात्राद्धर्मात्पृथिवीपालनरूपात् राज्यादित्यावत् राजधर्मे राज्ये ॥ २९ ॥ मां अनुशाससि अनुशासि ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ इति उद्योगप० नैलकंठीये भारतभावदीपे चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥